

NHẬN DIỆN VÀ NGĂN CHẶN BẠO LỰC HỌC ĐƯỜNG HIỆN NAY

Đỗ Duy Môn*; Đỗ Thị Vương Quỳnh**

ABSTRACT

School violence in Vietnam is now becoming a concern and concern of students' parents, the education sector and the whole society. It occurs at all levels, but is most concentrated in the group of students between the ages of 14 and 16. Identifying school violence needs to be understood that it is also a deviant behavior, but it is mainly biased towards the use of violence. Preventing and overcoming the phenomenon of school violence, it is necessary to carry out a number of specialized approaches to psychology and education, requiring each school to focus on the content of identifying and detecting violence early school forces to have appropriate and feasible solutions to prevent and move towards effective control of school violence in the current situation.

Keywords: Identification, prevention, school violence.

Received: 28/1/2022; **Accepted:** 8/2/2022; **Published:** 14/2/2022

1. Mở đầu

Những năm gần đây, bạo lực học đường đã trở thành vấn đề xã hội bức xúc của nhiều nước trên thế giới. Thể hiện tính đặc biệt nghiêm trọng như các vụ bạo lực học đường có sử dụng vũ khí, nhất là các vụ xả súng ở Mỹ, Canada. Bạo lực học đường không phải là hiện tượng mới, nhưng hiện nay, nó ngày càng bộc lộ tính chất nguy hiểm và phức tạp.

Bạo lực học đường ở Việt Nam hiện nay đang trở thành mối quan tâm, lo ngại của các bậc phụ huynh học sinh, ngành giáo dục và toàn xã hội. Nó không chỉ diễn ra ở thành thị mà còn ở nông thôn, không chỉ có học sinh nam, mà cả ở học sinh nữ. Nó không những gây ra những tác động xấu đến mối quan hệ giữa trò với trò, thầy với trò, mà còn gây hại trực tiếp đến tinh mạng, sức khỏe, tinh thần, thái độ học tập của học sinh, sự giảng dạy của thầy cô và các hoạt động giáo dục của nhà trường. Bạo lực học đường hầu như xảy ra ở các cấp học nhưng tập trung nhất là ở cụm học sinh lứa tuổi từ 14 đến 16 - học sinh ở cuối cấp trung học cơ sở và đầu cấp trung học phổ thông.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tiếp cận khái niệm bạo lực học đường

Theo từ điển Tiếng Việt, bạo lực là sức mạnh dùng để cưỡng bức, trấn áp hoặc lật đổ¹.

Chúng ta có thể hiểu một cách tổng quát về bạo lực học đường đó là những hành vi bạo lực mang tính lệch chuẩn, những hành vi bạo lực về thể xác và bạo lực về tinh thần trong môi trường học đường.

Tiếp cận khái niệm bạo lực học đường có thể với ba mức độ khác nhau: Theo nghĩa hẹp: Bạo lực học đường là những hành vi xâm hại giữa học sinh với

học sinh trong cùng một trường diễn ra bên trong hay bên ngoài khuôn viên nhà trường. Theo nghĩa rộng: Bạo lực học đường là những hành vi xâm hại giữa học sinh với học sinh hoặc giữa học sinh với giáo viên hoặc giữa giáo viên với giáo viên diễn ra bên trong hay bên ngoài khuôn viên nhà trường. Theo nghĩa lấy học sinh làm trung tâm: Bạo lực học đường là những hành vi xâm hại mà chủ thể gây hại là học sinh, người bị hại là bất kỳ ai diễn ra bên trong hay bên ngoài khuôn viên nhà trường. Đây là cách tiếp cận được nhiều người quan tâm vì ý nghĩa lý luận và thực tiễn của nó trong công tác giáo dục.

Mỗi cách tiếp cận này sẽ có cách nhận diện và đưa ra các nguyên nhân, giải pháp ngăn ngừa tương đối khác nhau về bạo lực học đường. Cách tiếp cận như trên cũng giúp chúng ta phân biệt bạo lực học đường với các hành vi bạo lực khác như: bạo lực xã hội, đạo đức xã hội...

Nhận diện về bạo lực học đường trước hết chúng ta cần hiểu bạo lực học đường cũng là hành vi lệch chuẩn nhưng chủ yếu thiên về sử dụng bạo lực mà chủ thể thực hiện với đối tượng. Chủ thể và đối tượng ở đây có thể là cá nhân hoặc một nhóm. Hành vi bạo lực bao gồm: Hành vi sử dụng bạo lực cơ bắp để đánh đập, hành hung với mục đích cưỡng bức, trấn lột người bị hại, người gây hại có thể sử dụng hung khí ở các mức độ khác nhau làm tổn thương tinh thần, sức khỏe, tinh mạng người bị hại; hành vi đe dọa, khủng bố về tinh thần nhằm gây bất an cho người bị hại, nói xấu, si nhục, bêu rếu làm mất uy tín, danh dự của người bị hại.

Bạo lực học đường thường trải qua ba giai đoạn là trước, trong và sau hành vi bạo lực và đều để lại dấu vết hoặc dấu hiệu, báo trước bằng các biểu hiện,

* Đại tá, PGS.TS; ** Đại úy, ThS, Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng

chứng cứ nhận biết được gồm có: Dấu hiệu tiền bạo lực gồm có dấu hiệu xa (học sinh học kém, lêu lổng, chán học, bất cần đời...) và cận bạo lực (gây gổ, hăm dọa, kết băng nhóm, mang theo hung khí trong người...); dấu hiệu thực hiện hành vi bạo lực (các dấu vết bạo lực để lại sau hành vi bạo lực nói lên mức độ độc ác, nương tay hay chỉ là dẫn mặt, cảnh cáo người bị xâm hại; hay còn cho biết kẻ gây hại là nhân tâm, vô tình hay cố ý với người bị hại); dấu hiệu hậu bạo lực (chủ yếu là hành vi, thái độ của kẻ gây hại sau khi bị xử lý).

Hiện nay, trong công tác giáo dục và quản lý giáo dục cần xem xét tường tận và lưu ý các dấu hiệu trong một vụ bạo lực học đường. Tuy nhiên, các dấu hiệu tiền bạo lực là vấn đề có ý nghĩa đặc biệt quan trọng, cần được quan tâm chú ý hàng đầu vì nó góp phần quyết định đến tính hiệu quả, kịp thời, định hướng cách giải quyết thỏa đáng trong phát hiện, tiến hành can thiệp, ngăn chặn các hành vi bạo lực học đường xảy ra; đồng thời, nó ngăn chặn các hành vi tiếp diễn đối với những dấu hiệu ân hận, hối cải sau bạo lực.

Có nhiều cách phân tích nguyên nhân của bạo lực học đường, nhìn chung có bốn nhóm nguyên nhân chính: nguyên nhân từ giáo dục của gia đình, nguyên nhân từ giáo dục của nhà trường, nguyên nhân từ phía giáo dục xã hội, nguyên nhân tâm lý từ chính bản thân người chưa thành niên.

Trước những thực trạng và tính chất, diễn biến ngày càng nguy hiểm, phức tạp của bạo lực học đường hiện nay, để ngăn chặn, phòng ngừa và tiến tới kiểm soát có hiệu quả bạo lực học đường trong tình hình hiện nay thiết nghĩ cần tiến hành động bộ các giải pháp sau đây.

2.2. Các giải pháp ngăn chặn, phòng ngừa và tiến tới kiểm soát có hiệu quả bạo lực học đường hiện nay

Giải pháp 1. Cả trong và ngoài môi trường nhà trường, người trực tiếp quản lý (giáo viên chủ nhiệm) cần đảm nhận trách nhiệm của mình là phối hợp giữa nhà trường và gia đình, xã hội đặc biệt chú ý, quan tâm tới người học về mọi mặt.

Giải pháp 2. Giữa các học sinh và các nhóm học sinh trong lớp học tuyệt đối không để biểu hiện hoặc diễn ra các thái độ định kiến, thù địch và phân biệt đối xử; đòi hỏi khi bắt đầu lớp học, khóa học cần có ngay quy tắc này.

Giải pháp 3. Lắng nghe học sinh của mình xem những điều gì đang diễn ra ở các em.

Giải pháp 4. Nhận biết những dấu hiệu bạo lực ở học sinh. Các dấu hiệu cho thấy hành vi bạo lực

sắp xảy ra bao gồm: học sinh giảm hứng thú học tập; thích chơi hoặc xem các trò game bạo lực; tâm trạng chán nản; nói về nỗi tuyệt vọng, thất vọng và cô lập với các học sinh khác; thiếu kỹ năng kiểm soát sự giận dữ; có hành vi bạo lực với động vật; nói về cái chết hay mang vũ khí vào trường.

Giải pháp 5. Thảo luận với học sinh về các biện pháp ngăn chặn bạo lực học đường.

Giải pháp 6. Khuyến khích học sinh thông báo, chia sẻ những thông tin, dấu hiệu, biểu hiện về bạo lực học đường cho giáo viên và nhà trường.

Giải pháp 7. Dạy cho học sinh kỹ năng kiểm soát, làm chủ cảm xúc của mình và giải quyết xung đột.

Giải pháp 8. Giữ mối liên hệ thường xuyên với cha mẹ học sinh, chủ động liên lạc với họ về những dấu hiệu của bạo lực học đường mà con em đang có nguy cơ mắc phải.

Giải pháp 9. Toàn xã hội cần phải quan tâm cùng cố nâng cao chất lượng môi trường xã hội, văn minh tiến bộ. Quản lý, ngăn chặn và chế tài hiệu quả những hoạt động có tác hại đến môi trường văn hóa xã hội, nghiêm cấm các trò chơi điện tử, phim ảnh bạo lực.

Giải pháp 10. Nâng cao vai trò, vị trí và trách nhiệm của gia đình trong việc bảo vệ, chăm sóc và giáo dục trẻ em. Tiếp tục thúc đẩy phong trào ông, bà, cha, mẹ mẫu mực, con cháu thảo hiền; xây dựng gia đình văn hóa. Loại bỏ các hành vi bạo lực ra khỏi đời sống gia đình. Nâng cao kiến thức bảo vệ chăm sóc trẻ em và giáo dục kỹ năng sống cho trẻ em tại gia đình.

Giải pháp 11. Xây dựng cơ chế phối hợp chặt chẽ giữa 3 môi trường giáo dục: Gia đình - Nhà trường - Xã hội. Xác định rõ vai trò, vị trí của người thầy, quyền hạn và trách nhiệm trong việc giáo dục đạo đức học sinh, đảm bảo song song việc dạy chữ và dạy làm người. Nhà trường và thầy cô giáo phải được bảo vệ danh dự và có đủ cơ chế để răn đe giáo dục học sinh.

Giải pháp 12. Xây dựng mô hình cộng đồng an toàn, thực hiện tốt nội dung cuộc vận động “xây dựng trường học thân thiện, học sinh tích cực”.

Các giải pháp trên có tính hệ thống, đồng bộ, có sự tác động tương tác với nhau tạo thành hiệu quả chung, liên quan tới xã hội, nhà trường, gia đình và cá nhân: ở cấp độ xã hội, hướng tới làm thay đổi, giảm thiểu những tiêu cực và truyền thông bạo lực tác động tới học đường, ngăn ngừa bạo lực băng nhóm của thanh thiếu niên; cấp độ nhà trường, đưa vào nhà trường những chương trình giáo dục mang tính nhân văn xã hội, các hoạt động thân thiện,

(Xem tiếp trang 151)

hỏi, trao đổi những khó khăn, vướng mắc cần tháo gỡ từ các chuyên gia, các nhà khoa học đầu ngành hoặc được giải đáp những băn khoăn, thắc mắc của GV về môn học.

3. Kết luận

Quản lý hoạt động BDGV là một giải pháp quan trọng nhằm đảm bảo chất lượng của công tác bồi dưỡng. Năng lực quản lý yếu kém, buông lỏng công tác bồi dưỡng sẽ gây ảnh hưởng không tốt tới chất lượng BDGV. Trong thời gian qua, ngành giáo dục thành phố Hà Nội nói chung, quận Hà Đông nói riêng đã chú trọng việc hướng tới văn hóa chất lượng trong việc quản lý hoạt động BDGV, khắc phục dần tình trạng bồi dưỡng mang tính hình thức, chạy theo số lượng, kém hiệu quả. Tuy nhiên, công tác này vẫn cần phải được thường xuyên đổi mới để đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của thực tiễn giáo dục, thực tiễn cuộc sống và chương trình GDPT mới. GDCD là một trong những môn học có nhiều thay đổi nhất trong chương trình GDPT mới, đặt ra yêu cầu cao đối với GV môn GDCD và công tác bồi dưỡng đội ngũ này. Để công

tác quản lý hoạt động BDGV môn GDCD trên địa bàn quận Hà Đông, thành phố Hà Nội đạt được hiệu quả, cần xây dựng kế hoạch bồi dưỡng; Quản lý mục tiêu, nội dung bồi dưỡng; Quản lý phương thức bồi dưỡng; Quản lý môi trường, điều kiện bồi dưỡng; Tăng cường văn hóa chất lượng trong giám sát, kiểm tra, đánh giá kết quả bồi dưỡng. Đó là những việc cần làm ngay để thực thi có hiệu quả chương trình GDPT mới trong thời gian tới.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình môn GDCD ban hành ngày 26/12/2018*. Hà Nội.
- [2]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2019), *Thông tư 19/2019/TT-BGDĐT về ban hành Quy chế BDTX GV, cán bộ quản lý cơ sở GD mầm non, cơ sở GD phổ thông và GV Trung tâm GD thường xuyên*. Hà Nội.
- [3]. Bộ Nội vụ (2017), *Thông tư số 10/2017/TT-BNV ngày 29/12/2017 quy định về đánh giá chất lượng bồi dưỡng cán bộ công chức, viên chức*. Hà Nội.

NHẬN DIỆN VÀ NGĂN CHẶN BẠO LỰC... (tiếp theo trang 129)

xây dựng văn hóa học đường, gia tăng yếu tố dạy người trong giáo dục, tích cực ngăn ngừa bạo lực qua các dấu hiệu tiền bạo lực; cấp độ gia đình, hướng tới cải thiện các mối quan hệ gia đình lành mạnh; cấp độ cá nhân, cần có các chương trình hướng tới các nhóm học sinh có dấu hiệu hành vi bạo lực nguy cơ cao, có các chương trình giáo dục kỹ năng xã hội cho học sinh, tổ chức tư vấn, tham vấn tâm lý học đường trong các trường học để hỗ trợ học sinh vượt qua các khó khăn tâm lý, định hướng các ứng xử lành mạnh, thân thiện. Việc phân định các cấp độ chỉ mang tính tương đối. Nhận thức được điều này, chúng ta cần xác định can thiệp để hạn chế, giảm thiểu, tiến tới kiểm soát, không chế, xóa bỏ bạo lực học đường là trách nhiệm của mỗi người và của toàn xã hội, của hệ thống chính trị và các thành viên trong nhà trường. Trong đó, vấn đề là phải tạo ra môi trường giáo dục thân thiện. Một khi không tạo ra được môi trường giáo dục, sinh sống lành mạnh thì bạo lực học đường vẫn còn chỗ để tồn tại, nảy sinh và diễn ra không với hình thức này thì hình thức khác, không lúc này thì lúc khác. Do vậy, cần có sự quan tâm đúng mức của các ngành, các giới với các cấp độ khác nhau, nhưng những người gần gũi với học sinh là những nhân tố trực tiếp và quan trọng nhất.

3. Kết luận

Trên đây là một số vấn đề cụ thể về bạo lực học đường và giải pháp ngăn chặn qua cách tiếp cận chuyên ngành tâm lý học và giáo dục học. Các nhà trường cần tập trung đi vào nội dung nhận diện, phát hiện sớm bạo lực học đường nhất là các dấu hiệu tiền bạo lực, trên cơ sở đó chọn lựa những giải pháp phù hợp, khả thi, để ngăn chặn, phòng ngừa và tiến tới kiểm soát có hiệu quả bạo lực học đường ở mỗi nhà trường trong tình hình hiện nay.

Tài liệu tham khảo

- 1. Nguyễn Ngọc Bích (2010) *"Tâm lý học nhân cách"*, NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.
- 2. Trần Thị Thuý Ninh, Trần Thị Ngân (2012), *"Hướng dẫn nhận biết một số tệ nạn và cách phòng chống bạo lực trong nhà trường"*, NXB Hà Nội.
- 3. Nguyễn Văn Lược (2009), *"Bạo lực học đường: Nguyên nhân và một số biện pháp hạn chế"* (2009) Tạp chí Thế giới mới: số 864, ngày 14/12/2009.
- 4. Nguyễn Thị Cẩm (2012), *Bạo lực học đường và những hậu quả*.
- 5. Nguyễn Văn Tường, *Mô hình can thiệp tâm lý đối với hành vi bạo lực học đường ở học sinh trung học*, Tạp chí Tâm lý học xã hội, Số 6-2014, Tr. 81-96.
- 6. Hoàng Phê (Chủ biên), (2021), *Từ điển Tiếng Việt*, Nxb Hồng Đức, Hà Nội.